

ספרות עברית וכללית

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר),
דרמה ומונודרמה — (30x2) — 60 נקודות
פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים,
השירה העברית במאה ה-20) — (20x2) — 40 נקודות
סה"כ — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי, לפי בחירת התלמיד.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר), דרמה ומונודרמה

(60 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-11 (לכל שאלה — 30 נקודות).

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים "בתו של רבי עקיבא והנחש" שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

- 1 לְרַבִּי עֲקִיבָא הִיְתָה בַת.
אָמְרוּ לוֹ הַכֹּלְדָּיִים:¹ אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁנַכְנַסְתָּ לְבֵית הַחֲפָה,
מִכִּישׁ אוֹתָהּ נַחֲשׁ, וְהִיא מָתָה.
הָיָה דוֹאֵג עַל הַדְּבָר הַרְבֵּה.
5 אוֹתוֹ הַיּוֹם, נָטְלָה אֶת הַמַּכְבְּנָה,² נָעֲצָה אוֹתָהּ בְּסֶדֶק,
קָרָה שְׂוִישְׁבָה [= שְׁנַנְעָצָה] בְּעֵינוֹ שֶׁל נַחֲשׁ.
בְּבִקְרָה, כְּשֶׁנָּטְלָה אוֹתָהּ, נִסְרָף וּבָא הַנַּחֲשׁ אַחֲרֶיהָ.
אָמַר לָהּ אָבִיהָ: מָה עֲשִׂיתִי?
אָמְרָה לוֹ: בְּעֶרְבַּ בָּא עָנִי, קָרָא בְּפֶתַח, וְהָיוּ טְרוּדִים כָּל הָעוֹלָם בְּסַעְדָּה,
10 וְאֵין שׁוֹמֵעַ לוֹ.
קָמְתִי, נָטְלָתִי אֶת מְנָתִי שְׁנַתַּתְּם לִי, וּנְתַתִּיהָ לוֹ.
אָמַר לָהּ: מִצּוּהַ עֲשִׂיתִי.
יָצָא רַבִּי עֲקִיבָא וְדַרְשׁ: "וּצְדָקָה תַצִּיל מִמּוֹת" (משלי י, ב).
וְלֹא מִמּוֹתָהּ מִשְׁנָה, אֲלֵא מִמּוֹתָהּ עֲצָמָה.

1 כלדיים — רואים בכוכבים (אסטרולוגים).

2 מכבנה — סיכה להידוק הבגד או השער.

בגמרא מובאים סיפורים העוסקים בשאלה אם יש מזל לישראל או אין מזל לישראל.

על פי מעשה חכמים זה, מהי התשובה על שאלה זו? הסבר והדגם את דבריך.

שים לב: אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה היצירה.

סיפור קצר

2. יד ושם / אהרן מגד

בחר מן הסיפור "יד ושם" שני פרטים שיש להם משמעות סמלית. תאר אותם, והסבר את משמעותם בסיפור.

3. המחרוזת / גי דה־מופסאן

בסיפור "המחרוזת" מתואר פער בין חלום למציאות. תאר פער זה כפי שהוא בא לידי ביטוי בסיפור, והסבר כיצד הדמות המרכזית מתמודדת עם פער זה.

4. יד ושם / אהרן מגד או המחרוזת / גי דה־מופסאן או סיפור קצר אחר

תאר את האירוע המרכזי בסיפור קצר מתורגם שלמדת, והסבר את ההשפעה של האירוע הזה על חייה של הדמות המרכזית בסיפור. הדגם את דבריך.

דרמה

5. בעלת הארמון / לאה גולדברג

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. לדורה ולזאברודסקי יש דעות שונות זו מזו בנוגע לעתיד של לנה.

הצג את הדעות השונות שלהם, והסבר את הסיבות שהובילו אותם לנקוט דעה זו.
(16 נקודות)

ב. מה החליטה לנה בסיום המחזה בנוגע לעתיד שלה? הסבר את החלטתה.

(14 נקודות)

6. ילדי הצל / בר־ציון תומר

זיגמונט מעיד על עצמו: [...] המחלה שלי זה לקרוא לעצמי בכל מיני שמות, בעיקר של חיות. ציין שלושה כינויים של בעלי חיים שזיגמונט מכנה בהם את עצמו, והסבר מדוע הוא מכנה את עצמו בכינויים אלה.

7. אנטיגונה / סופוקלס: אויב העם / הנריק איבסן

על פי המחזה שלמדת ("אנטיגונה" או "אויב העם"), הסבר כיצד ההתנגשות בין השקפות עולם מנוגדות מניעה את העלילה.

8. בית בובות / הנריק איבסן

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. מהו הסוד ומה הם השקרים המאפיינים את מערכת היחסים בין טורולד לבין נורה? הסבר והדגם את דבריך. (17 נקודות)

ב. מהי הביקורת העולה מן המחזה בנוגע למערכות היחסים במשפחה? נמק והדגם את דבריך. (13 נקודות)

9. ביקור הגברת הזקנה / פרידריך דירנמט

תאר מפגשים של אֵיל עם שניים מבעלי התפקידים בעיר (כגון ראש העיר, הכומר, השוטר), והסבר כיצד מפגשים אלה משקפים את התהליך שתושבי העיר עוברים.

/המשך בעמוד 5/

מונודרמה

10. לרקוד עם אבא / איציק ויינגרטן

לפניך קטע מן המונודרמה "לרקוד עם אבא" ובו דברים שאמר האב לבנו. קרא את הקטע, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.
"אתה הולך", אמר אבא, "כאילו האדמה לא שייכת לך. כאילו אתה פוחד לגעת בה. כאילו לך לא מגיע כלום. אבל [...] לך מגיע, לפחות, לפחות כמו לאחרים".

א. על פי הקטע ועל פי עלילת המונודרמה כולה, הסבר כיצד הבן נתפס בעיני אביו.
(18 נקודות)

ב. האם במהלך המונודרמה או בסיומה חל שינוי בדמותו של הבן? נמק והדגם את דבריך.
(12 נקודות)

11. אחת זקנה / נאווה סמל

לפניך קטע ובו דברים שחנה אומרת לתלמידי הכיתה. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

מזקן אין כבר למה לצפות. הוא רק מפריע - כמו אבן על הכביש המהיר. אין זמן לגרוטאות ישנות.

א. על פי קטע זה ועל פי המונוולוג של חנה כולה, הסבר את המצוקה של האדם הזקן.
(20 נקודות)

ב. על פי המונודרמה האם יש פתרון למצוקה של אדם זקן? הסבר והדגם את דבריך.
(10 נקודות)

פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה־20)

(40 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 12-18 (לכל שאלה — 20 נקודות).

פיוט

12. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יָדִיד נֶפֶשׁ / אלעזר אזיכרי

יָדִיד נֶפֶשׁ אֵב הַרְחֵמֶנּוּ, מְשׁוֹךְ עֲבָדְךָ אֶל רִצּוֹנְךָ,
יְרוּץ עֲבָדְךָ כְּמוֹ אֵיל, יִשְׁתַּחֲוֶה מִוֶּל הַדָּרֶךְ,
כִּי יַעֲרֵב לוֹ יְדִידוֹתֶךָ מִנְּפֶת צוּף וְכָל טָעַם.

הַדּוֹר, נְאֻה, זִיו הָעוֹלָם, נֶפְשֵׁי חוֹלֵת אֶהְבֶּתְךָ;
אֲנֵא אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ בְּהִרְאוֹת לָהּ נָעַם זִינְךָ;
אִז תִּתְחַזַּק וְתִתְרַפָּא וְהִיְתָה לְךָ שְׂפָחַת עוֹלָם.

וְתִיק יִהְמוּ רַחֲמֶיךָ וְחוּס נָא עַל בֶּן אוֹהֶבְךָ,
כִּי זֶה כְּמָה נֶכְסֶף נֶכְסֶף לְרְאוֹת בְּתַפְאֲרַת עֲזֶךָ,
אֲנֵא, אֵלִי, מִחֲמַד לְבִי, חוֹשָׁה נָא, וְאַל תִּתְעַלֵּם.

הַגְּלֵה נָא וּפְרֵשׁ, חֲבִיב, עָלַי אֶת סִפְת שְׁלוֹמְךָ,
תֵּאִיר אֶרְצִי מִכְּבוֹדְךָ, נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ.
מִהָר, אֶהוֹב, כִּי בָא מוֹעֵד, וְחֲנִנִי כִימֵי עוֹלָם.

הדובר בפיוט זה רוצה להתקרב לקב"ה.

כיצד רצון זה בא לידי ביטוי בפיוט? הסבר והדגם את דבריך.

שירת ימי הביניים

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יְדַעְתָּנִי בְּטָרָם תְּצַרְנִי / ר' יהודה הלוי

יְדַעְתָּנִי בְּטָרָם תְּצַרְנִי, / וְכָל עוֹד רִוְחָךָ בִּי – תְּצַרְנִי.
הֵיִשׁ לִי מֵעַמָּד, אִם תְּהַדְּפֵנִי, / וְאִם לִי מִהֶלֶךְ, אִם תְּעַצְרֵנִי?
וּמָה אֹמֵר? – וּמִחֲשָׁבֵי בְיָדְךָ! / וּמָה אוֹכַל עֲשֶׂה עַד תַּעֲזָרְנִי?
דַּרְשָׁתֶיךָ בַּעֲת רְצוֹן – עֲנֵנִי / וְכִצְנָה רְצוֹנָךְ תַּעֲטָרְנִי,
תִּקְיַמְנִי לְשַׁחַר אֶת דְּבִירְךָ / וְאֶת שְׁמֶךָ לְבִרְךָ עוֹרְרֵנִי!

פרש את הבית האחרון בשיר, והסבר את תרומתו לביטוי היחס של הדובר לקב"ה.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שְׁפַל רוּחַ / ר' שלמה אבן-גבירול

שְׁפַל-רוּחַ, שְׁפַל-בְּרֶךְ וְקוֹמָה, / אֶקְדָּמְךָ בְּרַב פֶּחַד וְאִימָה.
לְפָנֶיךָ אֲנִי נֹחֵשֵׁב בְּעֵינֵי / כְּתוּלַעַת קִטְנָה בְּאֲדָמָה.
מְלוֹא עוֹלָם, אֲשֶׁר אֵין קֶץ לְגִדְלוֹ, / הִכְמוּנִי יְהִלְךָ, וּבְמָה?
הַדְּרֶךְ לֹא יְכִילוֹן מְלֶאכֶי-רוּם – / וְעַל אַחַת אֲנִי כְּמָה וְכְמָה!
אֲשַׁחַר אֵל בְּרֵאשִׁית רְעִיוֹנִי / אֲשֶׁר לְשִׁמוֹ תְּהַלֵּל כָּל גְּשָׁמָה.

- א. פרש את הדימוי בשיר, והסבר כיצד הוא מסייע לבטא את ההרגשה של הדובר בשיר. (14 נקודות)
- ב. בחר בדרך עיצוב אחת נוספת מן השיר, והסבר את התרומה שלה לביטוי ההרגשה של הדובר. (6 נקודות)

השירה העברית במאה ה-20

ארץ-ישראל וירושלים

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גלות / בלפור חקק

סְבִי הָיִו לֹוּ בְּגֵדֵי כְּהֻנָּה שְׂקוּפִים
 וְרִקְמָה לֹוּ אִמּוֹ בְּדֹשׁ הַפְּתֻנֹת.
 הַתְּכֵלֶה פְּסִי זָהָב יָפִים.
 וְחֻקְקָה לֹוּ אֶת שְׁמוֹ בְּעֵנֶג
 בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף, אֹר מְזַקֶּק.
 סְבֵא שְׁלִי, מוֹרְד בֶּן רַפְּאֵל חֻקֶּק.

וְעֵלָה סְבִי כְּאַבְרָהָם מֵאִיר
 מֵאוֹתָה אֶרֶץ עַל פִּי אוֹתוֹ דְּבוֹר.
 עֵלָה עֵלָה אֶל אוֹתָה אֲדַמַּת מוֹלָדָת.
 וְלֹא הִיָּתָה

לֹוּ עוֹד הַפְּתֻנֹת הַנְּחַמְדָּת.
 וְאַבְדָּה לֹוּ שְׁרָרְתוּ
 וְאַבֵּל נִגָּה פְּנִיו
 וְנִשְׁחַת הַכֶּסֶף
 וְנִשְׁחַט הַזָּהָב.
 וּבְשֻׁנָּקִים רַכֵּל סְבִי מְכַר אֶת אוֹצְרוֹתָיו
 בְּגָדִים בָּלִים, מִרְכָּלֹת אֲכֻזָּב
 לְשׁוֹנוֹ כְּבֻדָּה, נְבִיא נֶעְזָב.

סְבֵא שְׁלִי מִלֶּךְ עֲצוּב.
 נוֹלַד בְּבְגָדֵי מְשִׁי וְרִקְמָה בְּגֵדֵי חֲמֻדוֹת.
 וְכֹאשֶׁר גָּלָה אֶל אֶרֶץ
 נִשְׁחַתוּ בְּגָדָיו נִשְׁחַת הוֹדוֹ.
 רַק בְּמוֹתוֹ הִלְבִּישׁוּהוּ תְּכָרִיךְ פְּעֻטָּרֹת
 טְלִית שְׂקֻבָּל מֵאֲבִיו טְלִית יְרֻשָּׁה
 חֻקְקָה תְּכַלֵּת אוֹתִיּוֹת שֶׁל קִדְשָׁה.

וּלְאֶרֶךְ הַטְּלִית דְּמִיתִי לְרֹאוֹת
 פְּסִי זָהָב יָפִים. אֹר מְזַקֶּק.
 סְבֵא שְׁלִי. מוֹרְד בֶּן רַפְּאֵל חֻקֶּק.

תאר את מוטיב הלבוש, כפי שהוא בא לידי ביטוי בשיר זה, והסבר את תרומתו להדגשת השינוי בחייו של הסב לאחר שעלה לארץ-ישראל.

שירים בצל השואה

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ניצול / לאה איני

אָבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפֵּר הַצְּלוּב לֹו עַל זְרוּעַ
וּמְקַשִּׁיב־מְקַשִּׁיב כְּדֶרוֹף
בְּאֶזֶן הַשְּׂמְאֵלִית אֵינֹו מְקַשִּׁיב
זָכַר לְסִטְרָה מִפְּפוּ שֶׁל אָס. אָס.
בְּאֶזֶן הַזֹּו הוּא שׁוֹמֵעַ
שׁוֹמֵעַ כְּמַחְרִישׁ
אֲף אֵת הָאֶזֶן הַבְּרִיאָה הוּא עוֹשֶׂה כְּאַפְרָכְסֵת
לְסִיּוּטִים שְׂבָאִים לֹו
מְדוֹרָה, מְבוֹנָה, מְאוֹשׁוּיץ
בְּקִרְוֹנוֹת
אָבִי צוֹרֵחַ אַחַת לְשָׁבוּעַ כְּאוֹמֵר -
שְׁלוּמֵי טוֹב
וְאַחַר כֵּף הוּא הוֹפֵךְ אֵת רֵאשׁוֹ עַל הַפֶּר הַרְטָב
וְנִרְדָּם עַל צֵדוֹ הַיְמָנִי
נוֹתֵן אֵת אֶזְנוֹ הַמְתָּה לְבִכְיִי
בְּכִי הַמְהֵלֵךְ עַל בְּהוֹנוֹת.

כותרת השיר היא "ניצול". האם האב הוא אכן ניצול? הסבר והדגם את דבריך על פי השיר כולו.

זוגיות ואהבה

17. לפניך שיר ב (המתחיל במילים "נפרדנו כך") מתוך מחזור השירים "שירי אהבה", מאת לאה גולדברג. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

נפרדנו כָּךְ. היטב, היטב חָרָה לִי.
הָעֶרְפֶּל בִּינֵינוּ כְּחֹמֶה.
זאת הַטְּפָה שֶׁעַל יָדֵי נֹתְרָה לִי
טַפַּת סֶגְרִיר וְדַאי היא, לא דְּמָעָה.

לדור הַזֶּה הַכֵּי הוא כְּלָמָה,
הוא לא יִכְכֶּה עַל אֶהְבָּה גֹּסְסֶת.
בְּיוֹם הַדִּין וּבְלִילֹת הַחֶסֶד
אָדִישׁ וְגַא הוא לא יוֹרִיד דְּמָעָה.

נפרדנו כָּךְ. הַרְחֹב הָמָה, הָמָה.
דְּחַפְנֵי אֵיזָה הַלֵּךְ, וּמִנְגֵד
הָעֶרְפֶּל תְּלוּי כְּהִינוּמָה.

מֵאֵין בְּלִבִּי חֶדְוָה חֹגְגֶת?
אוּלַּי, בְּכָל זֹאת, זוֹ הֵיְתָה דְּמָעָה.

תאר את התהליך הרגשי שעוברת הדוברת בעקבות הפרדה, והסבר אמצעי אמנותי אחד המסייע לעיצוב תהליך זה בשיר.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

דברי רקע ראשוניים / ארוז ביטון

אמי אמי

מכפר השיחים הירקים בירק אחר.
מזן הצפרים המחליבות חלב מתוק מכל מתוק,
מערש זמירי אלף לילה ועוד לילה.

אמי אמי

שהרחיקה רעות
באצבעות צרדות
בהלקאות חזה
ובשם כל האמהות.

אבי אבי

אשר עסק בעולמות
אשר קדש שבתות בעראק נקי
אשר היה בקי מאין כמוהו
בהלכות בית כנסת.

אני אני

שהרחקתי עצמי
הרחק אל תוף לבי
שכשהכל היו ישנים
הייתי משגן
הרחק אל תוף לבי
מסות קטנות של בך
ביהודית
מרוקאית.

תאר את ההשפעה של אמו ואביו של הדובר על זהותו, והסבר אמצעי אמנותי אחד התורם לעיצוב השפעה זו.

בהצלחה!